

CENNETTEN KOVULMA MOTİFİNİN SEMAVÎ DİNLER İLE BAZI MİTOLOJİLERDEKİ (SÜMER, TÜRK VE YUNAN) GÖRÜNÜMÜ

Arş. Gör. Nihangül DAŞTAN*

ÖZ: “Neden ve nasıl yaratıldık?, Dünyaya nasıl geldik?” gibi sorular, insanlık tarihinin belki de en eski merak konularından olmuştur. Mitoloji, din ve felsefe çağlar boyunca bu ve benzer mistik soruların tatmin edici yanıtlarını bulmaya çalışmıştır. Mit ve din, felsefeden farklı olarak kutsal olan ile bağlantılı bir şekilde durumu izah eder. Yapılan açıklamalar dikkate alındığında birbirine çok uzak kültür coğrafyalarında yaşayan toplumların metinlerinde benzer sahnelerin yer aldığı göze çarpmaktadır. “Yapılan bir hata sonucu altın çağdan uzaklaştırılma” bu konuyla ilgili dikkat çeken en mühim noktayı oluşturmaktadır. Her metinde farklı sembollerle karşımıza çıkan bu nokta, aslında söz konusu bütün metinlerin iskeletini meydana getirmektedir.

Bu çalışmada semavi dinlerden Hristiyanlık ve İslamiyet ile bazı mitik metinlerde göze çarpan ortak motiflerden “cennetten kovulma”, karşılaştırmalı inceleme yöntemi ile ele alınacaktır. Çalışma giriş, metinlerin karşılaştırılması ve incelemede kullanılan metinler olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaratılış, cennet, düşünüş, din ve mit

The Appearance of the Motive of Being Expelled From Paradise on the Divine Religions and on Some Mythologies (Sumerian, Turkish and Greek)

ABSTRACT: May be, the questions such as “Why and how were we created?”, “How did we come to the world?” are the most wondered arguments through the history of humanity. Mythology, religion and

* Atatürk Üni. Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Böl., ndastan@atauni.edu.tr

philosophy have tried to find satisfactory answers to such questions. With the difference of philosophy; religion and mythology account for the situations with the divine. When the explanations are taken into consideration, it is conspicuous that there are similar scenes in the texts of communities, which live in different regions far away from one another. “Being alienated from the golden age” is composing the most important point that draws the attention. This point, which appears in every article with different symbols, especially composes the skeleton of all the articles aforesaid.

In this article “being expelled from the paradise” that is one of the most common motives seen in Christianity, Islam and some mythic articles will be dealt with. The study is composed of three part such as introduction, comparative of articles and the articles that are used for research.

Key Words: Genesis, paradise, fall, religion and myth

*Miskin Adem yanıldı Uçmak'da buğday yidi
İşi Hak'dan bilenler şeytandan tutmayalar
Yunus Emre*

GİRİŞ

İnsanlık, var olduğu günden bu yana kendisinin ve kâinatın nasıl/neden yaratıldığı, nereden geldiği, hiçbir şey yokken neyin var olduğunu sorgulayıp durmuş; din, felsefe ve mit ise bu sorulara yanıt vermeyi amaç edinmiştir. Din ve mit, felsefeden farklı olarak kutsal olan ile alakalıdır ve burada bir yaratıcıya inanma ihtiyacı ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, bir yaratıcının varlığı inancı, bütün yaratılışın tatmin edici bir açıklaması olarak benimsenmiştir.

Mitolojilerde ve dinlerde ortak olarak kullanılan motifler azımsanamayacak derecededir. İlk erkek ve kadının yaratılışı, cennet-cehennem-şeytan kavramları, cennetten kovulma, büyük tufan gibi örnekler bunlardan sadece birkaçıdır. Bu müştereklik pek çok araştırmacı tarafından farklı şekillerde değerlendirilmiştir. Bunlar arasında mitolojilerin, dinlerin bozulmuş şekilleri olduğu görüşünü savunanlar (Scriptural Teori) olduğu gibi Samuel Noah Kramer, Joseph Campbell, Muazzez İlmiye Çığ'ın da aralarında olduğu, mitolojilerin semavi olarak bilinen dinlere kaynaklık ettiği görüşünü savunan araştırmacılar da bulunmaktadır. Fuzuli Bayat, konu ile ilgilenen araştırmaların genellikle iki zıt ekseninde yapıldığını şu şekilde ifade eder: “1-Mitolojiyi dinle ayınlıştıranlar veya mitlerle dinlerin aynı anda oluştuğu görüşünü savunanlar veya mitleri dini inançların bozulmuş birer varyantı şeklinde

tanımlayanlar. 2- Mitoloji ile din arasında hiçbir bağ göremeyenler veya mitolojiyi dinlere kaynaklık yapan bir fenomen olarak görenler.” (2010: 79).

İlk insanın yaratılışı ve akabinde cennette iken yenmesi tanrı tarafından yasaklanan meyveden yemek suretiyle cezalandırılarak yeryüzüne gönderilmesi motifi, pek çok –kutsal olarak addedilen-metinde karşımıza çıkmaktadır. Türkçe Sözlükte “*Güçlü bir dini saygı uyandıran veya uyandırması gereken, kutsi, mukaddes*” şeklinde tanımlanan “kutsal” kelimesi dikkate alındığında, mitolojilerin de bu kavram etrafında değerlendirilmesi gerektiği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Nitekim mitler, ait olduğu toplumda kendine özgü yöntemlerle ve belirli kutsiyet ölçülerinde, olağanüstü varlıkların gestalarını (kahramanlıklarını) anlatan kutsal öykülerdir. Bu öykülerde her zaman bir yaratılış söz konusudur. Bu anlatılar her ne kadar din olmasa da dini sistemin bir parçası olarak içlerinde dine ait pek çok unsuru barındırırlar.

Mitoloji ile din arasındaki ilişkiye kısaca değindikten sonra çalışmada kullanılacak yöntemin ne olduğu hakkında bilgi vermeyi de lüzumlu gördük. Çok eski çağlardan beri var olan karşılaştırma, ancak 19. yüzyılda bilimsel bir disiplin olarak ele alınmaya başlar. Karşılaştırmalı edebiyat, “*karşılaştırma yöntemiyle çeşitli edebiyatlar arasındaki ilişkileri, benzerlikleri tespit etmeyi amaçlayan bilim dalı, mukayeseli edebiyat*” (Arak 2012: 19) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu terim, 20. yüzyıldan itibaren “*farklı kültürlerin birbirini tanıma aracı olarak*” (Arak 2012: 11) kullanılmaya başlayan bir disiplin anlamı yüklenmiştir. Araştırmacılar, başlangıçta sadece farklı kültürlere ait ürünlerin karşılaştırılması yapılabilir tezini savunmalarına rağmen günümüzde bu kural değişmiştir. Diğer ismi de *komparistik* olan bu yöntemle her türlü metin –burada metin kavramı, film, şarkı sözü, reklam vb’ni de içine alan çok geniş yelpazeye sahiptir- karşılaştırılabilir. Komparistikte inceleme, pozitivist, psikanalitik, Marksist, feminist, hesaplaşmacı, dilbilimsel, okuyucuya yönelik, felsefeye dayalı, metne bağlı, yapısalcı, yorumlayıcı, alımlama estetiği ve çoğulcu inceleme (Aytaç 2009: 97-101) gibi çeşitli yöntemler kullanılarak yapılabilir. Bu çalışmada metne bağlı inceleme yöntemi kullanılacaktır. Bu yöntem, “*edebi eseri bir metin olarak görüp öz ve biçim bakımından irdelemeyi amaçlar*” (Aytaç 2009: 99).

Çalışmada, karşılaştırmalı olarak incelenecek asıl konu cennetten kovulma motifidir. Cennetten kovulma, insanın yaratılış süreciyle sıkı ilişki içinde bulunduğundan metinler bir bütün olarak ele alınacaktır. Ayrıca maksadımız zihinlerde konunun daha açık bir şekilde canlandırılmasını sağlamaktır.

Çalışmada Kitabı Mukaddes'ten alınan metin Eski Ahit'in Tekvin bölümündendir. Yeni Ahit ile ilgili herhangi bir bilgi yer almayacaktır. Bunun nedeni ise İncil'de yaratılış ile ilgili çalışmamızda kullanılabilecek derecede ayrıntılı bir örneğin bulunmamasıdır. Ayrıca mitolojilerden alınan örnekler Türk (Altay), Yunan ve Sümer metinleriyle sınırlı tutulmuştur. Buradaki amaç, çalışmanın boyutlarını makale formatının dışına çıkarmamaktır.

Bu çalışmada mitler ile dinler arasındaki ortak olan kurgulardan “cennetten kovulma”, ilk insanın yaratılışı, işlenen ilk günah ve Tanrı tarafından cezalandırılma ekseninde ele alınacaktır. Burada amaçlanan; farklı coğrafyalarda ve din/dini sistemlerde cennetten kovulma motifinin karşılaştırmalı edebiyatın *metne bağlı inceleme yöntemi* (Aytaç 2009: 99) ile tespit ve tahlilidir. Makale iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde incelemenin konusu olan metinler; yaratılışın bir bütün olarak anlatılması, insanın yaratılış amacı, ilk erkek ve ilk kadının yaratılışı, yasak, insanı yasağı çiğnemeye teşvik eden şey, yasağın çiğnenmesi ve işlenen suçun cezası: cennetten kovulma/düşüş başlıkları altında incelenecektir. İkinci bölümde ise okuyucuların ele alınan malzemeyi bir bütün olarak görebilmesi amacıyla mezkûr metinler/metin özetleri verilecektir.

Metinlerin Karşılaştırılması

Yaratılışın Bir Bütün Olarak Anlatılması

Dünyanın ve insanın yaratılışı, Kuran-ı Kerim'de bütün bir hikâye olarak anlatılmamaktadır. Kuran'daki yaratılış ve cennetten düşüş olayı parça parça ayetlerin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkmaktadır.

Kitabı Mukaddes ve incelemede söz konusu edilen mitlerde ise mezkûr hadisenin oldukça açık ve ayrıntılı bir şekilde hikâye edilmiş olduğu görülmektedir. Bu metinlerde hikâyeler bir bütün olarak yer alır. Fakat Kuran-ı Kerim'in bir hikâye kitabı değil insanı doğru yola iletmeyi amaçlayan bir rehber niteliğinde olması sebebiyle insanların ibret alması gereken parçalar yeri geldikçe anımsatılmıştır. Diğer metinlerde ise olayların akışı kronolojik bir sıra takip edilmek suretiyle anlatılmıştır.

İnsanın Yaratılış Amacı

Kuran-ı Kerim'de, Zariyat suresinin 56. Ayetinde insanların ve cinlerin Allah'a kulluk etmesi amacıyla yaratıldığı anlatılmıştır. Tasavvufta ise “aşk” kavramıyla birlikte sıklıkla anılan şu rivayete rastlamak mümkündür: “*Cenab-ı Hakk bir kutsi hadiste, 'Ben gizli bir hazineydim; bilinmeyi arzu ettim, âlemi yarattım.'* buyurmaktadır ki ilahi

aşkın kaynağı budur” (Cebecioğlu 2009: 65). Bu rivayetten de anlaşıldığı gibi Allah, insanı kendi güzelliğinin bilinmesi amacıyla yaratmıştır.

Tevrat'ta insanın ne amaçla yaratıldığı ile ilgili bir bilgi yer almamaktadır.

Sümer mitolojisinde bu anlatıya denk gelen hikâye, su tanrısı Enki ile alakalıdır. Enki bir insan olarak tasavvur edilmediğinden yaratılış amacı burada söz konusu edilmeyecektir.

Altay mitolojisinde tanrının ne düşünerek insanoğlunu yarattığının bilinmediği belirtilir:

*“Kimse bilmez Tanrının, düşüncesi ne idi,
Soylar türesin diye, şöylece bir emir verdi...”* (Ögel 2003: 453).

Yunan mitolojisinde ise bugünkü insanlığın yaratılış amacı “intikam”dır. Titan Prometheus, baş Tanrı Zeus'tan, kendi ırkına yaptıklarından dolayı öç almak için tanrıların başına dert olacak mahlûku, insan ırkını yaratır.

İnsanın ne amaçla yaratıldığı mevzuu söz konusu edildiğinde ele alınan metinler arasında bir paralellik bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu uyumsuzluk aslında çok önemli bir noktayı da gözler önüne sermektedir. Bu metinler dikkate alındığında dinin tekâmül ettiği sonucu ortaya çıkar. İslamiyet'in insana verdiği değer ile diğer metinlerdeki insana bakış açısı arasında ciddi bir fark mevcuttur. Zira “eşref-i mahlûkat” kavramı etrafında yüceltilen insan, diğer dinlerde ve mitolojilerde benzer bir vasıflandırmaya sahip değildir. İslamiyet dışındaki metinlerde insan, bazen eksik, kusurlu ve aşağılık, bazen de Tanrı/tanrılar mertebesindedir. Oysa İslamiyet'te yaratılmışların en şerefliisidir ve Allah katında amelleriyle değerlendirilecektir.

İlk Erkek ve İlk Kadının Yaratılışı

Kuran-ı Kerim'de ilk insanın topraktan, balçıktan, çamurdan yaratıldığı Mü'minun/12, Rahman/14, Ali İmran/59, Secde/7, En'am/2, Hacc/5, Hicr/26. ayetlerde söylenir. Kadının yaratılışı Nisa/1 ayetinde yer almaktadır. Bu ayette insanın ve eşinin tek bir nefisten yaratıldığını söyler. Bu ayette ve diğer ayetlerin hiçbirinde Havva adı geçmemektedir. Ayrıca ilk kadının, Âdem'in kaburgasından yaratıldığı hakkında da bir bilgi yer almaz. Ancak ayetin bazı tefsirleri, Taberi Tarihi gibi İslami kaynaklar, Hz. Âdem kısısalrı ve İslami pek çok anlatı söz konusu olduğunda ise karşımıza Tevrat'takine benzer bir tema çıkar. Bu tür anlatıların aslı olmadığı, bunların *İsrailiyyat*, *İslam mitolojisi* gibi

terimlerle tabir edilen İslam'a ait olmayan unsurların bir şekilde İslami anlatıların hatta tefsirlerin içine yerleştiği ifade edilmiştir.

Tevrat'ta da ilk insanın topraktan yaratıldığı yazılmaktadır (Tekvin, Bab 2/7). Kadının yaratılışı ise Kuran'dakinden daha ayrıntılı bir şekilde izah edilir (Tekvin, Bab 2/18-24). Buna göre Allah, Âdem'in yalnız kalmaması için ona bir eş yaratmaya karar verir. Bunu da Âdem'in kaburga kemiğinden bir parça alarak gerçekleştirir. Bu yönüyle buradaki hikâye bazı tefsirler ve İslam mitolojisi ile örtüşmektedir.

Sümer mitolojisinde Âdem ile özdeşleştirilebilecek Tanrı Enki'nin nasıl ve neden yaratıldığı bilinmemektedir. Bu metinde Havva ile karşılaştırılabilecek olan figür ise Ninti'dir. Ninti, Enki'nin hasta olan kaburgasını iyileştirmek için Ninhursag tarafından yaratılan sağaltıcı tanrıçadır. Nin, hanım; ti ise kaburga ve hayat manasını taşımaktadır. Ninti'nin kelime anlamı "kaburganın hanımı/hayatın hanımı"dır. Bu anlamı İbranice'de Havva kelimesi karşılamaktadır.

Altay mitolojisinde ilk insanlar bir ağacın dallarından yaratılmışlardır. Burada kadın ve erkeğin yaratılışları ayrı ayrı ele alınmamıştır. İnsanlar, ağacın dokuz dalından iki cinsiyete mensup olarak bir arada yaratılmıştır.

Yunan mitolojisinde ise Kuran-ı Kerim ve Kitabı Mukaddes'te anlatılanlarla benzer şekilde ilk insanın balçıktan yaratıldığı yer almaktadır. Prometheus, toprağı gözyaşlarıyla ıslatarak yoğurmuş ve ona bir şekil vererek ilk insanı/erkeği yaratmıştır. Yunan'da ilk kadının yaratılması konusu ise özel bir yere sahiptir. Bu hikâye, bugün de oldukça popüler bir şekilde kullanılmakta olan "*Pandora'nın Kutusu*" tabiriyle doğrudan ilişkilidir. Nitekim Pandora, Yunan mitinde yaratılan ilk kadındır. Yaratılış amacı –yukarıda da belirtildiği gibi- yoldan çıkmış insanlara ceza vermektir.¹ Zeus'un oğlu Hephaistos, Pandora'yı en güzel Tanrıça Aphrodite'in vücudunu örnek alarak yapar. Pandora, insanlığın içerisine bir ceza olarak gönderileceği için yaratılışı sırasında kalbine ruh yerine bir kıvılcım yerleştirilmiştir.

Çalışmada değerlendirilen bu beş metin dikkate alındığında farklı anlatılarda ilk erkeğin ve kadının yaratılışı konusunda belirgin ortaklıklar

¹ Bu konu, yasak meyvenin yenilişi ile ilgili bölümde daha ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

bulunduğu görülmektedir. Sümer ve Altay mitolojisi dışındaki anlatılarda ilk insanın bir erkek olduğu ve toprak/balçıkta yaratılmış olduğu dikkati çeker. İlk kadın söz konusu olduğunda ise metinlerde farklı anlatımların bulunduğu görülmektedir. Bunlardan Tevrat, Sümer mitolojisi ve İsrailiyyat/İslam mitolojisi anlatılarında ilk kadının kaburgadan yaratılması motifi ortaktır. Ancak burada söz konusu edilen metin İslam dininin kutsal metni Kuran-ı Kerim olduğu için İslam mitolojisi anlatısının, karşılaştırmada bir müşterek unsur olarak dikkate alınması uygun değildir.

Yasak

Kuran-ı Kerim’de tek bir ayette (Taha/120) “*ebedilik ağacı*” olarak adı geçen bu ağacın meyvesi hakkında bilgi verilmez. Çeşitli İslami anlatılarda ise bu meyvenin elma (Ergun, 2004: 102), buğday, incir, üzüm, sümbüle, zeytin, hurma, kâfur, şarap gibi farklı türleri dikkat çekmektedir (Aydemir 1979: 256-257).

Tevrat’ta ise yasaklanan nesne “*iyilik ve kötülüğü bilme ağacı*” (Tekvin Bab2/9, 17) olarak anılmaktadır. Burada da ağacın meyvesinin ne olduğu hakkında bilgi verilmez. Tevrat’ın bazı yorumlarında bu meyvenin, cinsi münasebet olduğu hakkında bir bilgi varsa da Tevrat’ta bulunmadığı için incelemeye dâhil edilmeyecektir.

Sümer mitolojisinde yenmemesi gereken sekiz bitkiden söz edilir. Bunu tanrıça Ninhursag, Dilmun’da filizlendirmiştir. Bu metinde bitkiler ağaç-bitkisi, bal-bitkisi, yabani yol otu, su bitkisi, diken bitkisi, kebere otu, hıyarşember’dir. Bunlara ek olarak bir bitki daha olduğundan bahsedilmekle birlikte adı yazıtlarda okunamamıştır.

Altay mitolojisinde ise dokuz dallı ağacın yalnızca güneşe doğru olan beş dalındaki meyvelerin yenilebileceği², diğer yanındaki dört dalın meyvesinin yasaklanmış olduğu bilgisi yer alır. Ancak bu ağaç ve meyvelerinin ne olduğu hakkında ayrıntı bulunmaz. Tanrı, bu dört dalın yenmesini önleyebilmek için de başına yılan ve köpeği bekçilik yapsınlar diye görevlendirmiştir.

Yunan mitolojisinde ise yasak meyveyi temsilen Pandora’ya verilen kutu yer almaktadır. İçi her türlü kötülüklerle dolu olan bu kutunun açılması Zeus tarafından yasaklanmıştır.

² Türklerde güneş doğunun sembolüdür ve son derece önemlidir.

Semavi dinler ve mitlerde ilk insanların uyması gereken yasağın ne olduğu çeşitlilik göstermektedir. Yasaklanan maddenin/bitkinin ne olduğuyula ilgili açıklama her zaman yer almamaktadır. Bazı metinlerde ise bu soyut bir nesnedir. Yasak nesne, yukarıdaki tüm metinlerin ortak motiflerinden biri olmakla birlikte bunun ne olduğu ile ilgili bir fikir birliği bulunmamaktadır. Ancak yasaklanan şey her ne olursa olsun insanoğlunun ilk sınaması ve ilk başarısızlığı/iradesizliğiydi. Konuyla ilgili yapılacak diğer bir yorumlama da yasak nesnenin kötüyü, çirkini, utancı, ayıp olanı göstermede bir araç olarak kullanılmış olmasıdır. Zira yasak meyve ile birlikte altın çağ sona erer ve madalyonun diğer yüzü ortaya çıkar. Yani insanoğlu cennetten veya altın çağdan uzaklaştırılır.

İnsanı Yasağı Çiğnemeye Teşvik Eden Şey

Kuran-ı Kerim’de yasak meyveyi insana yemesi için vesvese verenin şeytan olduğu söylenir. Ateşten yaratılan şeytan, topraktan yaratılan Âdem’e secde etmemek için isyankâr olmuş ve Allah’ın huzurundan kovulmuştur. Bu sebeple Âdem ile Havva’ya yasaklanan meyveyi yedirmek için -bu meyvenin insana ebedilik bahşedeceğini, bunu yiyenlerin melek olacağını söyleyerek kandırır ve insandan intikamını alır. Kuran’da yasak meyvenin ilk defa kim tarafından yendiği hakkında bilgi verilmemiştir. Ancak İslami anlatılarda yasağı çiğneyen ilk kişi Havva’dır. Ayrıca Havva, Âdem’in de bu günahı işlemesinde aracı vazifesi görmüştür.

Tevrat’ta ise bu meyveyi yemeye teşvik eden *-kır hayvanlarının en hilekârı olan-* yılanıdır. Burada yılan, ilk önce Havva’yı kandırır. Gerekçe olarak bunu yiyenin iyiyi ve kötüyü bilerek Allah gibi olacağını öne sürer.

Sümer mitolojisinde yasak bitkileri yemek isteyen bizzat Enki’dır. Onun bu bitkileri yemesinde yardımcı olan ise *-ulağı iki yüzlü tanrı-* İsimud’dur. İsimud, Dilmun’daki yasak bitkileri tek tek kopararak Enki’ye verir. O da hepsini yer.

Altay mitolojisinde Erlik, gizlice yasaklanan meyvenin bulunduğu ağacın yakınına giderek uyumakta olan bekçi yılanın içine girer, Eje’nin batı tarafındaki meyveyi yemesini ve ardından da Törüngey’in bundan tatmasını sağlar.

Yunan mitolojisinde yasağı temsil eden kavram Zeus’un Pandora’ya hediye ettiği kutudur. Zeus, bu kutuyu Pandora’ya verirken – Pandora’nın kutuyu sabredemeyip açacağını bile bile- onu açmamasını tembihler. Pandora ise merakına yenik düşerek kutuyu açar ve kötülükler dünyaya dağılır.

Bahsi geçen bu metinlerde yasağın çiğnenmesine sebep olan bir unsurun varlığı müsterektir. Kuran’da şeytan, Tevrat’ta yılan, Sümer’de İsimud, Altay’da Erlik, Yunan’da ise diğerlerinden farklı olarak soyut bir kavram –merak- bu unsurun yerini alır. Yasağı delmeye teşvik eden şey, anlatılarda her ne kadar farklı bir isimle karşımıza çıksa da asıl önemli olanın bunun neyi temsil ettiği. Yukarıdaki anlatıların tamamında yasağa teşvik eden şey aynı zamanda kötü ve olumsuz olanı da temsil etmektedir. Şeytan ve Erlik insanın düşmanı, yılan “*kır hayvanlarının en hilekârı*”, İsimud “*ikiyüzlü*”dür, kutu kötülük saçar.

Yasağın Çiğnenmesi

Kuran-ı Kerim’de şeytan, Âdem ve eşini kandırarak yasak meyveden tatmalarını sağlar. Bunun üzerine Âdem ve eşinin çirkin yerlerinin ortaya çıktığı ve bunu Cennet yapraklarıyla örtmeye çalıştıkları belirtilmiştir (Araf/22, Taha/121-122). Yasak meyvenin yenilişiyle Âdem ve eşinde yoğun bir utanç ve pişmanlık duygusu uyandırdığı gözlenmektedir. Her ikisi de Allah’tan onları affetmesini dileyerek tövbe ederler. Her ne kadar Kuran-ı Kerim’de yasak meyvenin ilk kim tarafından yenildiği net bir şekilde yer almasa da İslami anlatılarda bunu ilk yiyenin Havva olduğu, daha sonra Âdem’e yedirdiği belirtilmektedir.

Tevrat’ta yılan ilk olarak Havva’yı kandırır. Havva yasak meyveyi tadar, ardından kocasına da verir. Bundan sonra ikisinin de gözleri açılır, birbirlerinin çıplak olduklarını görürler. Burada da utanç ve pişmanlığın etkisiyle kendilerine incir yapraklarından önlükler yaparlar. Ayrıca Tevrat’ta Allah’ın onları bu halde görmemesi için ağaç diplerine saklandıkları yazılıdır.

Sümer mitolojisinde Enki, Ninhursag tarafından yaratılan ve yenmesi yasak olan bitkileri kendi arzusuyla yer. Bu bitkileri Enki’nin yemesi için ona yardım eden kişi ise İsimud’dur.

Altay mitolojisinde yasak meyveyi ilk olarak tadan yılanıdır. Ardından bu meyveyi yemesi için Eci’yi kandırır. Eci’de bu meyvelerden bir tanesini koparır, ikiye böler ve yarısını yer; meyvenin sularını da Törüngi’e sürer. Bundan sonra ikisinin vücudunu kaplayan tüyler dökülür ve çıplak kalırlar. Törüngi’in yasak meyveden yememesi dikkat çeken noktalardan biridir.

Yunan mitolojisinde ise Pandora açmaması gereken kutuyu merakına yenik düşerek açtığı sırada kutunun içine gizlenmiş olan bütün kötülükler kuşlar gibi uçarak etrafa dağılır. Pandora hatasını anlayıp kutuyu kapatsa da artık her şey için çok geç kalmıştır.

İncelemede kullanılan bu metinlerin çoğunda yasağı ilk çiğneyenin kadın olduğu görülmektedir.

Her ne kadar İslami anlatılarda yasak meyvenin ilk olarak Havva tarafından yendiği anlatılsa da Kuran'da bu bilgi yer almaz. Bu sebeple Kuran-ı Kerim ve Sümer mitolojisi dışındaki tüm anlatılarda kadının hataların, iradesizliğin, zafiyetin timsali olarak simgeselleştirilmesi dikkat çekmektedir. Bu konuyla ilgili olarak Gerhard Fink'in şu sözleri dikkate değerdir: "*Erken ataerki toplumlarda dişi cinsi, dünyadaki her türlü kötülükten sorumlu tutmak ve hatta onu kötü olarak kabul etmek eğiliminin bulunduğu görülmektedir; Pandora'nun Havva ile karşılaştırılması mantığa yakındır ve buna sıkça başvurulmuştur*" (Fink 2004: 329).

İşlenen Suçun Cezası: Cennetten Kovulma/Düşüş

Kuran-ı Kerim'de Âdem ve eşinin yasak meyveyi yemek suretiyle asi olmalarının ardından Allah,-tövbelerini kabul etmesine rağmen-onları Cennetinden men eder (Bakara/36, A'raf/24). İslami söylencelerde ayrıca Havva'nın yeryüzünde sancılı doğum ile cezalandırıldığı belirtiliyorsa da Kuran'da bu bilgi yer almamaktadır.

Tevrat'ta ise Âdem ile Havva'yı yasak meyveyi yemeleri için kandıran yılan olduğu için, karnının üzerinde sürünmesi, insanoğlu ile arasında düşmanlık olması, ömrü boyunca toprak yemeye mahkûm edilmesi suretiyle ilk ceza ona verilir. Ardından Havva sancılı doğum yapmaya, Âdem ise zahmet çekerek yemek yemeye mahkûm edilmiştir. Bütün bu zahmetleri ise cennetten kovuldukları andan itibaren yaşayacaklardır.

Sümer'de ise Ninhursag, Enki'nin yasak bitkileri yediğini öğrenince ona ölüm laneti okur. Bundan önce ölümsüz bir tanrı olan Enki hastalık ve acıyla tanışır. Ölüme yaklaşır. Enki, yaptığı hatanın bedelini ölümsüzlüğü elinden alınarak ödeyecektir. Enki, hastalanınca Ninhursag bir şekilde ikna edilir ve onu affeder. Onun sekiz organının iyileşmesi için sekiz sağaltıcı tanrı/tanrıça yaratır.

Altay mitolojisinde ise yasağı ilk çiğneyen yılandır. Tanrı onu dünyada kötülük timsali olması ve insanların düşmanlığıyla cezalandırır. Eje'nin cezası çocuk doğurmak, Törüngey'in cezası ise tanrı katından kovulmaktır. Tanrı, ayrıca insanlara artık yardımcı olmayacağını söyleyerek kendi katına çekilmek suretiyle de tüm insanları terk eder.

Yunan mitolojisinde Pandora'nın kutuyu açmasıyla tüm insanlık kötü olan her şey ile karşı karşıya gelmiştir. Yani tanrı Zeus, vereceği cezayı çoktan vermiştir.

Bahsi geçen tüm anlatılarda aslında ortak olan nokta, yüce varlık tarafından yapılmaması tembihlenen eylemin şu veya bu şekilde gerçekleştirilmesi sonucu altın çağın sona ermesidir. Her şeyin mükemmel bir düzen içerisinde, hiçbir şeye muhtaç olmaksızın, hastalık, ölüm, korku, kötülük gibi kavramların henüz bilinmediği bir çağdan/durumdan -kutsal mekândan-, tam zıddı olan diğer döneme geçiş söz konusudur. Bu metinlerde artık hiçbir şeyin eskisi kadar mükemmel olmayacağını anlaşılmaması ile büyük pişmanlık, utanç ve geri dönüşü imkânsız olan hatanın bedelinin ödenmesi ana temayı oluşturmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada semavi dinlerden İslamiyet ve Museviliğin kutsal kitapları ile Sümer, Altay, Yunan mitleri, cennetten kovulma motifi dikkate alınarak karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırma neticesinde, "insan nasıl yaratıldı ve neden dünyada?" sorusuna verilen cevabın ele alınan bütün metinlerde benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. İslam dininin kutsal kitabı Kuran-ı Kerim her ne kadar mitik unsurları bünyesinde barındırmasa da mitolojinin, halkın İslamiyet algısına etki ettiği muhakkaktır. Bu tür benzerliklerin sebepleri araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde izah edilmeye çalışılmıştır. Bunlar arasındaki en önemlileri gelişme (evolution) ve yayılma (diffusion) kuramlarıdır. Gelişme kuramına göre insan ruhu her yerde ayındır ve eşit şartlar altında insanoğlu benzer şeyleri vücuda getirebilir. Yayılma kuramı ise insanlar arasındaki sosyal ilişkilere dayanmaktadır. Bu kuram İngiliz difüzyoncuları ve Viyana difüzyoncuları şeklinde iki kolda gelişir. Birincisi Mısır medeniyetinin tüm dünya medeniyetlerine kaynaklık ettiği görüşündedir. İkincisi ise dünyada birden fazla medeniyet dairelerinin bulunduğu ve bu kültür dairelerinden çeşitli sebeplerle yayılma meydana geldiği iddiasını savunur.

Bu incelemede elde edilen benzerlikler mezkûr kuramlarla açıklanabilir. Kökeni çok eski tarihlere dayanan bu metinler arasındaki ortak noktalar, insan ruhunun her yerde aynı olduğu ve birbirinden habersiz cemiyetlerin benzer ürünler yaratabileceği görüşüyle açıklanabileceği gibi toplumların sosyal ve kültürel alışverişleri ile de izah edilebilir. Birbiriyle ortak coğrafyayı, kültürü, dini, düşünce sistemini paylaşmayan topluluklarda benzer motiflerle oluşturulmuş anlatılara rastlanması özellikle Viyana difüzyoncularının görüşleri

dikkate alındığında anlam kazanmaktadır. Söz konusu edilen metinler arasındaki benzerlikler, belirli medeniyet dairelerinin göç, ticaret gibi sebeplerle karşılaştıkları sırada kültür alışverişinde de bulduklarını gösterir. Ayrıca semavi dinlerin de insanlığın ortaya çıktığı devirden itibaren var olduğu kabul edilirse diğer anlatı metinlerine kaynaklık etmiş olacağı açıktır. Semavi dinlerde –her ne kadar Kuran-ı Kerim haricindekilerin ilk halleri bozulmuş olduğu kabul edilse de- benzer/ortak öğretilerin, anlatıların, hikâyelerin bulunması son derece doğaldır. Mitolojik anlatıların ise yazıya geçirildiği tarihler söz konusu olduğunda ise insanlığın bir şekilde Hıristiyanlık, Musevilik ve İslamiyet veya bu dinlerden önce indirilmiş olan diğer semavi dinlerin cereyanından etkilenmiş olabileceği ortaya çıkmaktadır. Eğer vahiy tek ise tüm semavi dinlerin aynı şeyi söylemesi doğaldır.

EK: İncelemede Kullanılan Metinler

Semavi Dinlerde Cennetten Kovulma

Kuran-ı Kerim

Kuran-ı Kerim’de Adem ile eşinin – Havva adı Kutsal Kitap’ta anılmamaktadır- yaratılması ve cennetten kovulmalarına kadarki süreç çok ayrıntılı bir şekilde yer almamakla birlikte bahsi geçen olayın söz konusu olduğu ayetler aşağıda verilmiştir. Söz konusu ayetler tarafımızca olay silsilesine göre sıralanmıştır.

“Ve Ben, cinleri ve insanları ancak Bana kulluk etsinler diye yarattım.” (Zariyat/56).

“O ki, yarattığı her şeyi güzel yarattı ve insanı yaratmaya da bir çamurdan başladı” (Secde/7).

“Sonra onu düzenli bir şekilde sokuş, içine kendi ruhundan üfledi ve sizin için o işitmeyi, o görmeyi ve gönülleri yaptı. Siz çok az şükrediyorsunuz!” (Secde/9).

“Ey bütün insan kümeleri, sizleri bir tek nefisten yaratan, sonra ondan eşini yaratıp ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üreten Rabbinize karşı gelmekten sakının...” (Nisa/1).

“Ve düşün o vakit ki, melaikeye: ‘Adem için secde edin!’ dedik, hemen secde ettiler, ancak iblis dayandı.” (Taha/116).

“Bunun üzerine Biz de, ‘Ya Adem!’ dedik; ‘Haberin olsun, bu, sana ve zevcene düşmandır. Sakın sizi Cennetten çıkarmasın ki, sonra

bedbaht olursun; çünkü senin acıkmaman, çıplak kalmaman oradadır ve sen orada susamazsın ve güneşte yanmazsın” (Taha/117-119).

“Ve ey Adem, zevcenle birlikte cennete yerleşin, dilediğiniz yerden yiyin ve şu ağaca yaklaşıp da zalimlerden olmayın’ dedi.” (A’raf/19).

“Ve dedik ki: ‘Ey Adem, sen ve eşin Cennete yerleşin, ikiniz de oradan dilediğiniz yerde bol bol yiyin, ancak şu ağaca yaklaşmayın ki, haddi aşan zalimlerden olmayasınız’” (Bakara/35).

“Derken, şeytan kendilerine örtülmüş olan ayıp yerlerini açmak için ikisine de vesvese verdi ve: ‘Rabbiniz size bu ağacı yalnızca birer melek olmamanız yahut ölümsüzlüğe kavuşmamanız için yasak etti’ dedi.” (A’raf/20).

“Nihayet şeytan ona vesvese verip şöyle dedi: ‘Ey Âdem! Sana ebedilik ağacını ve yok olmayan bir saltanatı göstereyim mi?’” (Taha/120).

“Ve: ‘Ben gerçekten sizin iyiliğinizi isteyenlerdenim’ diye ikisine de yemin etti.” (A’raf/21).

“Bu şekilde onları kandırıp saptırdı. Bunun üzerine o ağaçtan tattıklarında, ikisine de çirkin yerleri açılıverdi ve üzerlerini üst üste Cennet yapraklarıyla yamamaya başladılar. Rableri onlara: ‘Ben size bu ağacı yasaklamadım mı? ‘Haberiniz olsun, bu şeytan size açık bir düşmandır’ demedim mi?’ diye seslendi” (A’raf/22).

“Bunun üzerine ikisi de ondan yediler, derhal kendilerine kötü yerleri açılıverdi ve üzerlerine Cennet yaprağından yamamaya başladılar ve Adem Rabbine asi oldu da şaşkın düştü; sonra Rabbi onu ıstıfa etti de tevbesini kabul buyurdu ve yol gösterdi” (Taha/121-122).

“Onlar: ‘Rabbimiz, biz nefsimize zulmettik; eğer Sen bize mağfiret ve merhamet etmezsen, kesinlikle hüsrana uğrayanlardan oluruz’ dediler.” (A’raf/23).

“Bunun üzerine şeytan onları oradan kaydırtdı, ikisini de buldukları o nimet içindeki yerden çıkardı. Biz de: ‘Haydi, kiminiz kiminize düşman olarak inin ve yerde bir zamana kadar kalıp nasibinizi alacaksınız’ dedik” (Bakara/36).

“Allah: ‘Kiminiz kiminize düşman olarak inin! Size bir süreye kadar yeryüzünde yerleşmek ve bir yaşamak var kaderinizde’ buyurdu” (A’raf/24).

“Gerçek şu ki, bundan önce Adem’e bir emir verdik, ama o unuttu ve Biz onda bir azim de bulmadık” (Taha/115).

Kitabı Mukaddes

“7 Ve RAB Allah yerin toprağından adamı yaptı, ve onun burnuna hayat nefesini üfledi; ve adam yaşayan can oldu. 8 Ve RAB Allah şarka doğru Adende bir bahçe dikti; ve yaptığı adamı oraya koydu. 9 Ve RAB Allah görünüşü güzel ve yenilmesi iyi olan her ağacı, ve bahçenin ortasında hayat ağacını, ve iyilik ve kötülüğü bilme ağacını yerden bitirdi. 10 Ve bahçeyi sulamak için Adenden bir ırmak çıktı; ve oradan bölündü, ve dört kol oldu. 11 Birinin adı Pişondur; kendisinde altın olan bütün Havila diyarını kuşatır; 12 ve bu diyarın altını iyidir; orada ak günnük ve akik taşı vardır. 13 Ve ikinci ırmağın adı Gihondur; bütün Kuş ilini kuşatan odur. 14 Ve üçüncü ırmağın adı Dicle dir; Aşurun önünden akan odur. Ve dördüncü ırmak Fırattır. 15 Ve RAB Allah adamı aldı, baksın ve onu korusun diye Aden bahçesine koydu. 16 Ve RAB Allah adama emredip dedi: Bahçenin her ağacından istediğın gibi ye; 17 fakat iyilik ve kötülüğü bilme ağacından yemeyeceksin; çünkü ondan yediğın günde mutlaka ölürsün.

18 Ve RAB Allah dedi: Adamın yalnız olması iyi değildir; kendisine uygun bir yardımcı yapacağım. 19 Ve RAB Allah her kır hayvanını ve göklerin her kuşunu topraktan yaptı; ve onlara ne ad koyacağını görmek için adama getirdi; ve adam her birinin adını ne koydu ise, canlı mahlukun adı o oldu. 20 Ve adam bütün sığırlara, ve göklerin kuşlarına, ve her kır hayvanına ad koydu; fakat adam için kendisine uygun yardımcı bulunmadı. 21 Ve RAB Allah adamın üzerine derin uyku getirdi, ve o uyudu; ve onun kaburga kemiklerinden birini aldı, ve yerini etle kapladı; 22 ve RAB Allah adamdan aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaptı, ve onu adama getirdi. 23 Ve adam dedi: Şimdi bu benim kemiklerimden kemik, ve etimden ettir; buna Nisa denilecek, çünkü o İnsandan alındı. 24 Bunun için insan anasını ve babasını bırakacak, ve karısına yapışacaktır, ve bir beden olacaklardır. 25 Ve adam ve karısı, ikisi de çıplaktılar, ve utançları yoktu.” (Tekvin, Bab 2).

“1 Ve RAB Allahın yaptığı bütün kır hayvanlarının en hilekârı olan yılanı. Ve kadına dedi: Gerçek, Allah: Bahçenin hiç bir ağacından yemeyeceksiniz dedi mi? 2 Ve kadın yılanı dedi: Bahçenin ağaçlarının meyvesinden yiyebiliriz; 3 fakat bahçenin ortasında olan ağacın meyvesi hakkında Allah: Ondan yemeyin, ve ona dokunmayın ki, ölmeyesiniz, dedi. 4 Ve yılan kadına dedi: Katiyen ölmezsiniz; 5 çünkü Allah bilir ki, ondan yediğın gün, o vakit gözleriniz açılacak, ve iyiyi ve kötüyü bilerek Allah gibi olacaksınız. 6 Ve kadın gördü ki, ağaç yemek için iyi, ve

gözlere hoş, ve anlayışlı kılmak için arzu olunur bir ağaçtı; ve onun meyvesinden aldı, ve yedi; ve kendisiyle beraber kocasına da verdi, o da yedi. 7 İkisinin de gözleri açıldı, ve kendilerinin çıplak olduklarını bildiler; ve incir yaprakları dikip kendilerine önlükler yaptılar. 8 Ve günün serinliğinde bahçede gezmekte olan RAB Allahın sesini işittiler; ve adamlarla karısı RAB Allahın yüzünden bahçenin ağaçları arasına gizlendiler.

9 Ve RAB Allah adama seslenip ona dedi: Neredesin? 10 Ve o dedi: Senin sesini bahçede işittim, ve korktum, çünkü ben çıplaktım, ve gizlendim. 11 Ve dedi: Çıplak olduğuna sana kim bildirdi? Ondandır yeme, diye emrettiğim ağaçtan yedin mi? 12 Ve adam dedi: Yanıma verdiğin kadın o ağaçtan bana verdi ve yedim. 13 Ve RAB Allah kadına dedi: Bu yaptığın nedir? Ve kadın dedi: Yılan beni aldattı, ve yedim. 14 Ve RAB Allah yılanı dedi: Bunu yaptığın için, bütün sığırlardan ve bütün kır hayvanlarından daha lanetlisin; karnın üzerinde yürüyeceksin, ve ömrünün bütün günlerinde toprak yiyeceksin; 15 ve seninle kadın arasına, ve senin zürriyetinle onun zürriyeti arasına düşmanlık koyacağım; o senin başına saldıracak, ve sen onun topuğuna saldıracaksın. 16 Kadına dedi: Zahmetini ve gebeliğini ziyadesiyle çoğaltacağım; ağrı ile evlat doğuracaksın; ve arzun kocana olacak, o da sana hakim olacaktır. 17 Ve Ademe dedi: Karının sözünü dinlediğin, ve: Ondandır yemeyeceksin, diye sana emrettiğim ağaçtan yediğin için, toprak senin yüzünden lanetli oldu; ömrünün bütün günlerinde zahmetle ondan yiyeceksin; 18 ve sana diken ve çalı bitirecek; ve kır otunu yiyeceksin; 19 toprağa dönüncüye kadar, alının teriyle ekmek yiyeceksin; çünkü ondan alındın; çünkü topraksın, ve toprağa döneceksin. 20 Ve adam karısının adını Havva koydu; çünkü bütün yaşayanların anası oldu. 21 Ve RAB Allah Adem için ve karısı için deriden kaftan yaptı, ve onlara giydirdi.

22 Ve RAB Allah dedi: İşte, adam iyiyi ve kötüyü bilmekte bizden biri gibi oldu; ve şimdi elini uzatmasın ve hayat ağacından almasın, ve yemesin ve ebediyen yaşamasın diye – 23 böylece RAB Allah onu Aden bahçesinden, kendisinin içinden alındığı toprağı işlemek için çıkardı. 24 Ve adamı kovdu; ve hayat ağacının yolunu korumak için, Aden bahçesinin şarkına Kerubileri, ve her tarafa dönen kılıcın alevini koydu.” (Tekvin, Bab 3).

Mitolojilerde Cennetten Kovulma

Sümer Mitolojisi

Dilmun “saf”, “temiz” ev “parlak” bir ülkedir -ne hastalık ne de ölümün bilinmediği bir “yaşayanlar ülkesi.” Buna karşın Dilmun’da

hayvansal ve bitkisel yaşam için elzem olan tatlı su yoktur. Bunun üzerine Sümer'in büyük su tanrısı Enki, güneş-tanrısı Utu'ya yerden tatlı su çıkarmasını ve toprağı doyurmasını emreder. Böylece Dikmun, yeşil, meyve yüklü tarlalar ve çayırlarla kaplı tanrısal bir bahçe haline gelir. Bu tanrı cennetinde Sümerlerin büyük ana-tanrıçası Ninhursag (olasılıkla Toprak Ana'nın kökeni) sekiz bitki filizlendirir. Bu bitkileri ancak, hepsi de su tanrısı tarafından döllenenmiş ve en ufak bir acı ya da ağrı olmaksızın doğan –şiirde bu ısrarla vurgulanıyor- üç kuşak tanrıçaya hayat verdiği karışık bir süreçten sonra var etmeyi başarır. Buna karşın, olasılıkla Enki bunları tatmayı istediğinden, ulağı iki-yüzlü tanrı İsimud bu değerli bitkileri teker teker koparır ve efendisi Enki'ye getirir, o da hepsini yer. Bunun üzerine öfkelenen Ninhursag, Enki'ye ölüm laneti okur. Sonra da, kararından dönmeyeceğini ve yumuşamayacağını göstermek için, tanrıların arasında gözden kaybolur.

Enki'nin sağlığı bozulmaya başlar; sekiz organı hastalanır. Enki'nin durumu hızla ağırlaşırken büyük tanrılar yas tutar. Görünüşe bakılırsa Sümer tanrılarının kralı, hava tanrısı Enlil de bu duruma çare bulamaz. O zaman tilki ortaya çıkar. Enlil'e, hak ettiği biçimde ödüllendirilirse Ninhursag'ı geri getireceğini söyler. Söz verdiği gibi, tilki bir biçimde (yazık ki metnin bu kısmı okunamıyor) ana tanrıçayı tanrılara geri getirmeyi becerir ve Ninhursag ölmekte olan hava-tanrısını iyileştirir. Yanına oturur ve bedeninin hangi organlarının acıdığını sorduktan sonra, sekiz sağaltıcı tanrı yaratır ve Enki sağlığına kavuşup hayata geri döner.” (Kramer 1999: 179-180).

“Enki bataklıklarda çevresine bakınır, çevresine bakınır,

Ulağı İsimud'a şöyle der:

“Bu bitkilerin yazgısını belirlemek isterim, “yürek”lerini bilmek isterim,

Bu (bitki) nedir, rica ederim? Bu (bitki) nedir, rica ederim?

Ulağı İsimud yanıt verir;

“Kralım, bu ağaç-bitkisidir,” der ona;

Onu Enki için keser, o da yer.

“Kralım, bu bal-bitkisidir,” der ona;

Onu Enki için koparır, o da yer.

“Kralım, bu yabancı yol(?) otudur,” der ona;

Onu Enki için keser, o da yer.

“Kralım, bu su bitkisidir,” der ona;

Onu Enki için koparır, o da yer.

“Kralım, bu diken bitkisidir,” der ona;

Onu Enki için keser, o da yer.

“Kralım, bu kebere otudur,” der ona;

Onu Enki için koparır, o da yer.

“Kralım, bu ... bitkisidir,” der ona;

Onu Enki için keser, o da yer.

“Kralım, bu hıyarşember otudur,” der ona;

Onu Enki için koparır, o da yer.

Bitkilerin yazgılarını Enki belirlerdi, yüreklerini öğrendi (?).

Bunun üzerine Ninhursag Enki adını lanetledi:

“O ölene değin, yaşam gözüyle bakmayacağım ona.” (Kramer 1999: 183-184).

Türk (Altay) Mitolojisi

“... Dalsız budaksız bir ağaç bitmişti. Bu ağacı tanrı gördü ve: ‘Dalları olmayan ağaca bakmak hoş bir şey değil. Buna dokuz tane dal bitsin’ dedi. Ağaçta dokuz dal bitti. Tanrı yine şöyle dedi: ‘Dokuz dal kökünden dokuz kişi türesin ve bunlardan dokuz ulus olsun’.

Bu arada Erlik bir kalabalığın gürültüsünü işitti ve ‘Bu gürültü nedir?’ diye sordu. Tanrı: ‘Sen de bir hakansın ben de bir hakanım. Bu gürültüyü yapan benim ulusumdur.’ Dedi. Erlik bu kavmin kendisine verilmesini istedi. Tanrı ona: ‘Hayır sana vermeyeceğim. Sen kendine bak’ dedi ve kalabalığa doğru yürüdü. Bir yere geldi. Burada insanlar, yabani hayvanlar, kuşlar ve başka birçok canlı yaratıklar gördü ve: ‘Tanrı bunları nasıl yaratmış. Bunları ne ile besliyormuş?’ diye düşündü. Burada bulunan insanlar bir ağacın meyvesi ile besleniyorlardı. Ağacın bir tarafındaki meyveyi yiyorlardı, diğer tarafındaki meyvelerden ağızlarına almıyorlardı. Erlik bunun sebebini sordu, insanlar ona cevap verdiler: ‘Tanrı bize bu dört dalın meyvesini yemeyi yasak etti. Güneşin doğduğu yanda bulunan beş dalın meyvelerinden yemeyi buyurdu. Yılan ile köpeğe bu ağacın dalından yemek isteyenleri bırakma diye emretti. Bundan sonar tanrı göğe çıktı. Beş dalın meyveleri bizim aşımız oldu’.

Erlik Körmös bunları duyduktan sonar Törüngey denilen bir kişiyi buldu ve ona: ‘Tanrı yalan söylemiş söz bu dört ağacın meyvelerini de yiyiniz’ dedi. Bekçi yılan uyuyordu. Erlik onun ağzına girdi ve ‘Bu ağaca çık’ dedi. Yılan ağaca çıktı, yasak meyveden yedi. Törüngey ile karısı Eje beraber geziyorlardı. Erlik onlara: ‘Bu meyvelerden yiyiniz’ dedi. Törüngey istemedi fakat karısı yedi. Meyve çok tatlıydı. Meyveyi alıp kocasının ağzına sürdü. O anda her ikisinin tüyleri dökülüverdi. Utandılar, ağacın altına saklandılar. Derken tanrı geldi. Bütün ulus Tanrıdan gizlendi. Tanrı haykırdı: ‘Törüngey Törüngey, Eje Eje neredesiniz?’. Onlar: ‘Ağaç altındayız, sana varamayız’ dediler. Yılan, köpek, Törüngey, Eje kabahati birbirlerine attılar. Tanrı yılanı dedi: ‘Şimdi sen Körmös/Şeytan oldun. Kişiler sana düşman olsun, vursun

öldürsün'. Bundan sonar Eje'ye: 'Yasak meyveyi yedin, Körmös'ün sözüne uydun. Bundan böyle sen gebe olacaksın, çocuk doğuracaksın. Doğum sancuları çekeceksin'. Törüngey'e şöyle dedi: 'Körmös'ün aşını yedin, beni dinlemedin. Şeytanın sözüne kandın, onun sözüne kananlar onun olacaklar, onun ülkesinde yaşayacaklar. Benim nurumdan mahrum kalacaklar. Karanlık dünyada bulunacaklar. Şeytan bana düşman oldu. Sen de ona düşman olacaksın. Beni dinlemiş olsaydın benim gibi olurdu. Şimdi senin dokuz oğul, dokuz kızın olsun. Bundan sonar ben kişi yaratmayacağım. Kişileri sen doğuracaksın'. Tanrı şeytana: 'Adamları ne için aldattın?' dedi. Şeytan: 'Ben istedim sen vermedin, ben de hırsızca almaya karar verdim, ben alacağım. Atla kaçarsa düşürerek alacağım. İçip sarhoş olursa dövüştüreğim, suya girse ağaca çıksa yine alacağım' dedi. Tanrı şöyle dedi: 'Üç kat yerin altında ay ve güneşi olmayan karanlık bir dünya vardır. Ben seni oraya atıyorum'. İnsanlara da şöyle dedi: 'Bundan sonar size yemek vermeyeceğim. Kendinizi, kendi gücünüzle kazanarak besleyin. Sizinle konuşmayacağım. Size Maytere'yi göndereceğim'...' (Seyidoğlu 2011: 40-41).

Yunan Mitolojisi

Titan Prometheus, Tanrılarla Titanların savaşında tarafsızlığını korumuş, bu sebeple de savaşın zaferi Tanrı Zeus onu Olympos'a kabul etmiştir. Ancak Prometheus'un kalbinde Zeus'a karşı bir kin bulunmaktaydı. Prometheus, Zeus'tan Titanların intikamını almak için insanı yarattı. O, ilk insanı gözyaşları ile sulandırdığı balçıktan yaratmıştır. Ayrıca onların daha iyi bir şekilde yaşayabilmeleri için Tanrılara özgü ateşi çalarak insanlara verdi (Can 1997: 10-11).

"Prometheus'un kurnazlıkla çalarak insanlara verdiği akıl onları şımartınca Zeus o zamana kadar yalnız erkeklerden ibaret olan bu yüz­süz ve terbiyesiz mahlûkları, kendilerini Tanrılar kadar kuvvetli ve mutlu sanan bu budalaların başına müthiş bir bela gönderdi: Bu bela bir kadındı.

Gerçekten Zeus usta bir tanrı olan ve elinden hiçbir şey kurtulmayan oğlu Hephaistos'u çağırdı. Ona ilk kadını yaratmasını emretti. Hephaistos babasının emir üzerine balçığı su ile yoğurdu ve görenleri şaşkırtacak güzellikte bir bakirenin vücudunu yaptı.

Olympos'ta oturan Tanrıçaların en güzeli olan ve kendi karısı bulunan Aphrodite'nin vücudunu model olarak kullandı. Heykel bitince onun kalbine, ruh yerine bir kıvılcım koydu. O zaman heykelin gözleri açıldı. Kolları, bacakları kımıldamaya ve dudakları konuşmaya başladı. Onu süslemek için bütün Tanrılar ve Tanrıçalar yardım ettiler. Herkes

kendisinden ona bir şey armağan etti ve ona Rumca “bütün armağan” anlamına gelen Pandora adını taktılar. Gerçekten ela gözlü Athena ona güzel bir kemer, süslü elbiseler verdi. Letafet perileri “Kharites” beyaz göğsüne parlak altın gerdanlıklar taktılar.

Çekici bir gülümseyişi olan Aphrodite başına güzellikler saçtı, güzel saçlı “Saatler-Horalar” ilkbahar çiçekleriyle onu süslediler. Hermes, Pandora’nın kalbine, hıyanet ve aldatici sözler yerleştirdi. Zeus da ona esrarlı bir kutu armağan etti ve ona dedi ki:

“-Sakin sana verdiğim kutuyu açma, onun içindeki iyi şeyler uzaklara kaçarlar ve onların yerine fenalıklar gelir, seni rahatsız ederler. Hulasa bu kutuyu iyi sakla, çünkü yalnız senin değil, bütün insanların saadeti ve felaketi bu kutunun açılıp açılmamasına bağlıdır. Böyle söyledikten sonar Baş Tanrı ilk kadını yeryüzüne indirdi ve Prometheus’un kardeşi Epimetheus’a gönderdi. Prometheus, kardeşine Zeus’tan bir armağan Kabul etmemesini tembih ettiği halde Pandora’nın güzelliğine hayran olan Epimetheus öğüdü tutmadı. Onu insanlar arasına kabul etti. Ne bilecekti ki, kadın, bütün fenalıkların kaynağıdır.

Kadın, mütecessis bir mahlûk olduğundan dünyaya gelir gelmez ‘acaba kutunun içinde ne var?’ diye düşündü ve Zeus’un emrini unuttu. Kutuyu açtı. Meğer kutunun içinde hastalık, keder, ıstırap, yalan, riya, şehvet, hulasa insanları rahatsız eden ve onların felaketini hazırlayan ne varsa, onların hepsi açılan kutudan kuşlar gibi uçtular. Pandora hatasını anladı, biraz sonra kutuyu kapadı. İşin tuhafı şu ki, kutuya kapatılmış olan fenalıklar arasında, insanları yaşatacak, teselli edecek ‘ümit’ de vardı. Fakat ‘ümit’ dışarı çıkamamış, kutuda kalmıştı. İşte böylece Zeus ilk kadını yeryüzüne göndermekle fenalıkları ve ıstırapları da onun kutusu içinde dünyaya yollayarak insanlardan öç almıştı.” (Can 1997: 15-16).

KAYNAKÇA

- ARAK, Hüseyin (2012), *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Hacettepe Yayıncılık, Ankara.
- AYDEMİR, Abdullah (1979), *Tefsirde İsrailiyyat (Hicri 6. Asrın Başına Kadar)*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- AYTAÇ, Gürsel (2009), *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Say Yayınları, İstanbul.
- BAYAT, Fuzuli (2008), “Ezoterik Bilgi Kaynağında Yasak Meyve”, *Turkish Studies*, S. 3(5), s. 615-625.

- BAYAT, Fuzuli (2010), *Mitolojiye Giriş*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- CAN, Şefik (1997), *Klasik Yunan Mitolojisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- CAMPBELL, Joseph (2006), *İlkel Mitoloji Tanrının Maskeleri*, (Çev. Kudret Emiroğlu), İmge Kitabevi, Ankara.
- CEBECİOĞLU, Ethem (2009), *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Ağaç Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- ÇİĞ, Muazzez İlmiye (2012), *Kur'an, İncil ve Tevrat'ın Sümer'deki Kökeni*, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- DEMİR, Şehmus (2003), *Mitoloji, Kur'an Kıssaları ve Tarihi Gerçeklik*, Beyan Yayınları, İstanbul.
- ELİADE, Mircea (2012), *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi 1, 2, 3*, (Çev. Ali Berktaş), Kabcacı Yayınevi, İstanbul.
- ERDEM, Mustafa (1994), *Hazreti Adem (İlk İnsan)*, Türk Diyanet Vakfı, Ankara.
- ERGUN, Pervin (2004), *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*, AKM Yayını, Ankara.
- FİNK, Gerhard (2004), *Antik Mitolojide Kim Kimdir?* (Çev. Serpil Erfindik Yalçın), İlya Yayınevi, İzmir.
- KAFESOĞLU, İbrahim (2013), *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- KILIÇ, Sadık (1993), *Mitoloji, Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim*, Nil Yayınları, İzmir.
- KRAMER, Samuel Noah (1999), *Tarih Sümer'de Başlar*, Kabcacı Yayınevi, İstanbul.
- Kitabı Mukaddes.*
- Kuran-ı Kerim Metinsiz Meali*, (2008), (Elmalılı M. Hamdi Yazır), Kardelen Yayınevi, İstanbul.
- OCAK, Ahmet Yaşar (2009), "İslam'ın Temel İnançları Etrafında Oluşan 'Mitolojik' Kültür: 'İslam Mitolojisi' Yahut İslam İlahiyatının İhmal Edilmiş Önemli Bir Sorunsalı", *Milel ve Nihal 2009*, S. 6(1), s. 137-163.
- OESTRİCHER, Alane D., "Worldwide Traditions of Primordial Paradise", *No: 192, Vital Articles on Science/Creation*.[http:// www.icr.org/article/296/](http://www.icr.org/article/296/) (ET.: 18.12.2012).
- ÖGEL, Bahaeddin (2003), *Türk Mitolojisi I*, TTK Yayınları, Ankara.
- ÖZTÜRK, Mustafa (2004), "Âdem, Cennet ve Düşüş", *Milel ve Nihal 2004*, 1(2), 151-186.
- Tarih-i Taberi* (2007), (Çev. M. Faruk Gürtunca), Sağlam Yayınevi, İstanbul.

- SEYİDOĞLU, Bilge (2011), *Mitoloji Üzerine Araştırmalar Metinler ve Tahliller*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- TEZ, Zeki (2008), *Mitolojinin Kültürel Tarihi, Doğu ve İslam Mitolojisi Mitolojik Söylenceler*, Doruk Yayınları, İstanbul.
- TÖKEL, Dursun Ali (2009), “Kutsal Metinleri Anlamada Mitolojinin Rolü”, *Milel ve Nihal 2009*, S. 6 (1), s. 165-193.
- Türkçe Sözlük* (2005), Türk Dil Kurumu, Ankara.
- WELLEK, René-Austin Warren, (2005), *Edebiyat Teorisi*, (Çev. Ömer Faruk Huyugüzel), Akademi Kitabevi, İzmir.